

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Verslag van de vergadering van de Bouwbegeleidingscommissie op 6 december 2018

Griffie commissies Bestuur en Onderwijs
Bouwbegeleidingscommissie
M.J. van der Leeden

Aanwezige leden:

Vergadering 13.00 uur: Mevrouw Tellegen (VVD) (voorzitter), mevrouw Diks (GroenLinks), de heer Ozturk (DENK) mevrouw Kuiken (PvdA), de heer De Groot (D66), mevrouw Broeders (namens het fractiepersoneel).

Adviseurs: mevrouw Roos (Griffier), de heer Kuenzli (programmadirecteur huisvesting) en de heer Dijkmeester (projectleider Rijksvastgoedbedrijf).

Vergadering 19.00 uur: Mevrouw Tellegen (VVD) (voorzitter), de heer Ronnes (CDA), de heer Kops (PVV), mevrouw Beckerman (SP), mevrouw Nollen en mevrouw Tielens beiden (namens ambtelijk personeel).

Adviseurs: de heer Kuenzli (programmadirecteur huisvesting) en de heer Dijkmeester (projectleider Rijksvastgoedbedrijf).

Griffier: de heer Van der Leeden.

0. Opening

Om alle leden de gelegenheid te geven aanwezig te kunnen zijn bij de vergadering op 6 december - waarin de leden de mogelijkheid krijgen technische, feitelijke vragen te stellen over de beantwoording van de vragen van de BBC en de onderwerpen door de adviseurs nader worden toegelicht- is besloten dat de vergadering op 6 december op twee tijdstippen plaats zal vinden: te 13.00 uur en te 19.00 uur.

In de vergadering op dinsdag 11 december wordt het totale overzicht met beslispunten dat voor advies wordt voorgelegd aan het Presidium besproken en vastgesteld.

1. Concept-verslagen van de BBC-vergaderingen van 6 en 27 november 2018

Conceptverslag 27 november 2018:

Toevoegen: aanwezigheid mevr. van der Vlis (verslag)

Pagina 3 2e alinea: '.....de medewerkers van de meldkamer zijn het eens met dit besluit' dient te worden vervangen door '...de Beveiligingsdienst/meldkamer is het eens met dit besluit ....'.

De heer Kops (PVV) toevoegen aan het overzicht van aanwezige leden.

De verslagen worden met inachtneming van deze aanpassingen vastgesteld.

2. Openstaande punten Technisch Ontwerp (TO) 90% tijdelijke huisvesting B67

Onderbouwing van de investering en exploitatie stoombevochtiging

Op verzoek van de BBC heeft het Rijksvastgoedbedrijf (RVB) vragen over de onderbouwing van de keuze uit de verschillende opties met betrekking tot de investering en exploitatie beantwoord met dit memo. De heer Dijkmeester licht desgevraagd toe dat een belangrijke keuze is: gas of geen gas. Bij de keuze voor geen gas wordt optie B vanuit het RVB afgeraden. De meerkosten van optie B ten opzichte van optie A verdienen zich niet terug, omdat optie B zowel qua investering als exploitatiekosten duurder is dan optie A. Gasloos maken van het gebouw verdient zich niet terug binnen de gebruiksperiode van 5,5 jaar. Als om niet-financiële redenen voor het gasloos maken van het gebouw gekozen wordt, dan heeft optie C als belangrijk technisch pluspunt ten opzichte van optie B dat het stroomverbruik er niet significant door toeneemt.

Vergadering 13.00 uur:

De aanwezige leden kiezen voor optie C, overwegende dat het gebouw niet wordt ontwikkeld voor een periode van 7 jaar, maar voor een langere periode van bijvoorbeeld 30 jaar, hetgeen de investering billijkt. Bovendien zal in de omliggende wijk de woningen en panden ook gasloos worden. Deze duurzame lange-termijn overweging moet worden opgenomen in de adviesnotitie aan het Presidium.

Vergadering 19.00 uur:

De aanwezige leden kiezen voor optie C.

Een commissielid kan zich niet vinden in dit advies voor optie C en heeft de voorkeur voor de optie om de gasgestookte stoomketel te vervangen door een nieuwe

gasgestookte stoomketel.

3. Beantwoording vragen BBC over restaurantvoorziening en vergaderservice

De voordelen van het niet continueren van ontkoppeld koken en het kiezen voor het principe van frontcooking zijn als volgt: er worden alleen maaltijden bereid die besteld zijn (dit betekent aanzienlijk minder verspilling van eten), het eten is verser en van betere kwaliteit en frontcooking vraagt minder personeel, waardoor er sprake is van besparing in bedrijfskosten.

Dit betekent dat alleen dat de Kamerleden in het Ledenrestaurant nog aan tafel bediend zal worden; in de overige restaurants kan men het ter plaatse bereide eten (concept 'La Place) afhalen. Frontcooking vraagt om een schorsingstijd van de plenaire vergadering van 60-75 minuten tenzij met het restaurant andere afspraken worden gemaakt.

De BBC besluit tot het inrichten van de centrale keuken in B67 op basis van frontcooking.

4. Variantenkeuze gebouwdeel Nieuwbouw

De heer Dijkmeester licht toe dat de nieuwe variantenstudies voortkomen uit de wens om ook minder ingrijpende varianten te willen afwegen op het niveau van het Structuurontwerp. De Kamer vond dat het structuurontwerp (Voorlopig Ontwerp 50%) te veel functionele wijzigingen met zich meebracht.

De heer Dijkmeester licht toe dat er in de nieuwe variant 02 (tussenvariant) en variant 03 (bestaande situatie) geen sprake is, zoals in variant 01, van een zaal XL en een groter ledenrestaurant.

In variant 03 wordt zoveel mogelijk vastgehouden aan de bestaande situatie en in variant 02 wordt een aantal aanpassingen meegenomen: het verplaatsen van de commissiezalen naar de begane grond en het samenvoegen van de twee restaurants op de eerste en tweede verdieping en de keuken op de derde verdieping tot één groot restaurant op de tweede verdieping, inclusief keuken. Deze variant heeft een aantal voordelen. De bezoekers verblijven in een kleiner deel van het gebouw (de begane grond), waardoor het gebouw eenvoudiger is te beveiligen en het gebouw flexibeler wordt omdat er geen beveiligde doorgangen meer nodig zijn om de eerste en tweede verdieping. In deze variant wordt het restaurant beter geïntegreerd t.o.v. de keuken.

Dit heeft voordelen op de terreinen van logistiek, energie en afval.
Aan de hand van de beantwoording op de door de BBC gestelde vragen vervolgt de heer Dijckmeester zijn toelichting.

a. Kosten

Ook in variant 03 gaat er iets veranderen en worden er kosten gemaakt. Vanwege brandveiligheid, installaties en regelgeving zijn deze veranderingen noodzakelijk. De kosten van variant 03 liggen rond de €8,5 miljoen. Het programma van eisen, het Bouwbesluit en de Richtlijn Toegankelijkheid Standaard schrijven voldoende toiletgroepen voor. Het toevoegen van toiletten is dus ook in variant 03 noodzakelijk. Het niet toevoegen van extra toiletten zou €1 miljoen besparen, waarmee de kosten voor deze variant uitkomen op € 7,5 miljoen.

b. Daglichttoetreding van de grote commissiezalen

In variant 02 worden de grote commissiezalen op de tweede verdieping verplaatst naar de begane grond. Hierdoor kan het publiek zich makkelijker oriënteren. Doordat in deze variant daglicht op de begane grond van beide zijden komt over de volle breedte en door het aanbrengen van lichtdoorlatende zichtwering (waardoor de lamellen open kunnen blijven) is er voldoende daglicht in de commissiezalen op de begane grond.

Vergadering van 13.00 uur:

Een commissielid geeft aan dat het publiek vanuit de Statenpassage de openbare vergaderingen in de commissiezalen moet kunnen zien en dat het mogelijk moet blijven om ook in beslotenheid te kunnen vergaderen.

Enkele commissieleden geven aan dat vergaderen op de begane grond onrustiger kan worden door het publiek dat langs de commissiezalen loopt. Het zou mogelijk moeten zijn om in voorkomende gevallen de ruimte af te sluiten voor inkijk van het publiek van buiten naar binnen, maar niet permanent omdat het vergaderproces transparant moet zijn. De heer Dijckmeester geeft aan dat hiervoor toepasbare technieken bestaan, maar dat hier wel extra kosten aan verbonden zijn. In het kader van 'voldoende daglicht' wordt door de heer Dijckmeester opgemerkt dat het licht vanuit de Statenpassage geen direct daglicht is.

Vergadering van 19.00 uur:

Een commissielid merkt op dat de commissiezalen op de begane grond zowel te gebruiken zijn voor openbare als besloten vergaderingen. De instelling van de ramen (doorzichtig of niet-doorzichtig, maar in beide gevallen met voldoende daglichttoetreding) moet dus te veranderen zijn aan het karakter (besloten of openbaar) van de vergadering. De heer Dijckmeester merkt op dat dit technisch mogelijk is en dat het daglicht zal worden ondersteund met moderne led-verlichting.

Tenslotte merkt de heer Dijckmeester op dat bij het verplaatsen van de grote commissiezalen naar de begane grond er een constructieve ingreep noodzakelijk is vanwege het verwijderen van enkele pilaren.

Desgevraagd licht de heer Dijckmeester toe dat de in de varianten genoemde koepel in gebouwdeel H aan alle akoestische en technische voorwaarden en eisen voldoet.

c. Bestemming van de vrijkomende ruimtes in de varianten

De heer Dijckmeester licht tot dat bij de varianten 02 en 03 de mogelijkheid is opgenomen tot het verplaatsen van het Statenlokaal naar gebouw Justitie, met eventueel mogelijkheid tot een terras. De capaciteit op die locatie zou vele malen groter zijn dan die van het huidige Statenlokaal. Het huidige Statenlokaal kan daarbij, net als vroeger, weer in gebruik worden genomen als commissiezaal.

In variant 03 komt alleen het Statenlokaal vrij. In variant 02 komen de ruimtes van twee huidige restaurants op de eerste en tweede verdieping beschikbaar. Deze ruimtes zouden naar eigen inzicht gebruikt kunnen worden voor: een persruimte, een ontvangstruimte, een koffiecorner voor Kamerbewoners en gekende gasten, enkele vergaderzalen, een grote representatieve zaal, etc. Er moet in de twee grote ruimtes wel rekening worden gehouden met de pilaren die een constructief doel hebben. Op de derde verdieping op de plek van de huidige keuken kan het kinderdagverblijf worden gesitueerd.

Vergadering van 13.00 uur:

Desgevraagd antwoordt de heer Dijckmeester, op de vraag van een commissielid of er meer ruimte beschikbaar kan komen voor media-doeleinden, dat dit een vraag is die voorgelegd moet worden aan de Kamer zelf. Dit is een politieke keuze. Het compartimenteren van de ruimte is relatief eenvoudig

Enkele commissieleden benadrukken dat het primaire parlementaire proces prioriteit

zou moeten zijn bij vaststellen van het gebruik, en de organisatie van de restaurants secundair.

Een commissielid merkt op dat de huidige situatie wat de commissiezalen betreft nog voldoet, maar dat de situatie van de keuken en restaurants lastiger is te beoordelen. Kan de nieuwe opzet van B67 van frontcooking niet worden verplaatst naar het huidige restaurant? De heer Dijckmesteeer merkt op dat dit is verwerkt in variant 03, maar dat de keuken op de derde verdieping blijft.

Een commissielid vraagt wat maakt dat variant 02 beter scoort. De positie van de keuken t.o.v. de restaurants is in deze variant verbeterd, evenals de veiligheid op de bovenliggende verdiepingen vanwege het concentreren van het publiek op de begane grond en het beschikbaar komen van veel meer ruimte, bijvoorbeeld voor de inrichting van een semi plenaire zaal. De tussenvariant ondersteunt het parlementaire proces in de toekomst beter dan de variant die uitgaat van de huidige situatie.

Variante 02 lijkt beter in te kunnen spelen op toekomstige ontwikkelingen, zoals digitalisering van het vergaderproces.

Een commissielid vraagt welke variant flexibeler is en beter aan te passen is aan toekomstige ontwikkelingen. De heer Dijckmeester stelt dat flexibiliteit bemoeilijkt wordt door de historie van de gebouwen. In variante 02 is meer flexibiliteit mogelijk op de eerste en tweede verdieping a.g.v. de halvering van het aantal benodigde tourniquets. De begane grond inzetten voor de ontvangst van bezoekers biedt flexibiliteit, maar kent ook nadelen.

Vergadering van 19.00 uur:

Een commissielid merkt op dat het toekomstige aantal bezoekers en vergaderingen niet goed is te voorspellen, en dat het dus van belang is dat het gebouw voldoende is aan te passen aan gewijzigde omstandigheden. De vraag welke variant de meeste flexibiliteit geeft moet worden meegewogen in de variantenkeuze

d. Duurzaamheid

De heer Dijckmeester merkt op dat de daken en ramen zullen worden geïsoleerd, aansluiting komt met EnergieRijk Den Haag en dat de gebouwschil lastig is te realiseren omdat monumenten moeilijk zijn te isoleren vanwege de monumentale waarde van de schil. Het RVB zal meer tijd nemen om mogelijkheden voor het isoleren van de gebouwschil nader te onderzoeken.

Vergadering van 13.00 uur:

Het RVB wordt door een commissielid verzocht om meer inzicht in de totale kosten, waarbij ook de verschillende varianten van certificering worden onderzocht.

Een commissielid verzoekt om bij de totale kosten ook de gebruikerskosten – bijvoorbeeld voor ICT en apparatuur - mee te nemen.

Met betrekking tot de voorgestelde isolatie achten enkele leden het belangrijk dat de schil van het gebouw daar waar mogelijk zoveel mogelijk wordt geïsoleerd. De heer Dijkmeester geeft aan dat onderzoek naar isolatie van de onderhavige gebouwen interessante informatie kan opleveren waarvan ook andere monumentale gebouwen in de toekomst kunnen profiteren.

Vergadering van 19.00 uur:

Een commissielid merkt op dat het aspect duurzaamheid bij alle varianten een belangrijke rol speelt en dwars door de variantenkeuze heen loopt. Uiteindelijk is dit een politiek besluit. Meer aandacht voor duurzaamheid zal leiden tot een stijging van de kosten en daarmee een hoger benodigd budget. De heer Kuenzli merkt hierbij op dat duurzaamheid ook tot kostenbesparing zal leiden; het is derhalve van belang om naar de samenhang te kijken. Het aspect duurzaamheid zal terugkomen in het Programma van Eisen, dat later in de BBC aan de orde zal komen.

e. Capaciteit Statenpassage

De heer Dijkmeester merkt op dat de capaciteit voor het ontvangen en opvangen van bezoekers voldoende is in variant 02.

f. Mogelijkheden en kosten van creëren commissiezalen in gebouwdeel Hotel

De heer Dijkmeester licht toe dat de kosten voor het creëren van midden/kleine commissiezalen in gebouwdeel Hotel en het onderbrengen van het Statenlokaal in gebouw Justitie in de eerder meegezonden notitie zijn opgenomen.

Tenslotte merkt de heer Dijkmeester op dat uitwerken van de plannen voor gebouwdeel Nieuwbouw opschuift in de tijd, omdat hierover nog keuzes moeten worden gemaakt.

De heer Kuenzli licht toe dat er vanuit de Bestuurlijke Stuurgroep (bestaande uit de griffier Eerste Kamer, griffier Tweede Kamer, secretaris-generaal AZ en secretaris Raad van State, vertegenwoordigers van het RVB en een onafhankelijk voorzitter) twee punten van zorg zijn. Als eerste de gebruikerskosten (de 'niet-huisvestingskosten'): om aan de gebruikerswensen te voldoen dienen aanvullende financiële middelen gevonden te worden. Tweede punt van zorg is de audit die (n.a.v. een eerder incident) loopt over eventuele aanvullende beveiligingsmaatregelen. Metingen worden op dit moment verricht. De Bestuurlijke Stuurgroep komt eind januari 2019 bij elkaar om een en ander te bespreken.

5. Rondvraag/sluiting

Vergadering van 19.00 uur:

Een commissielid merkt op dat in een voorlichtingsbijeenkomst voor de Kamerbewoners over de tijdelijke huisvesting B67 is aangegeven dat alle faciliteiten van het huidige gebouw ook in B67 zullen worden gecreëerd. Het commissielid is hier verbaasd over, omdat over het kinderdagverblijf nog geen besluit is genomen.

Hetzelfde commissielid merkt op vernomen te hebben dat er geen draagvlak is voor de architectenkeuze.

De heer Dijkmeester licht de procedure voor de architectenkeuze toe aan de BBC. Deze is gebaseerd op wat nodig is voor dit project en is voorgelegd en besproken in de Bestuurlijke Stuurgroep.